

Mål og tiltak for arbeidet med bevaring av isbjørn i norsk Arktis

Kolofon

Tittel – norsk og engelsk:

Mål og tiltak for arbeidet med bevaring av isbjørn i norsk Arktis.

Objectives and measures for the conservation of polar bears in the Norwegian Arctic.

Sammendrag – summary:

Denne strategien skal sikre en kunnskapsbasert og målrettet forvaltning av isbjørn som bevarer bestanden i norsk del av Arktis og ivaretar internasjonale forpliktelser. Hovedtrusselen for isbjørnen er klimaendringer med tap av sjøis, som forringer isbjørnens leveområder. De negative effektene av klimaendringene forsterkes av langtransportert forurensing og økende menneskelig aktivitet. Tiltak i forvaltningen omfatter å ivareta hensyn til isbjørn i saksbehandling, høringer og lovarbeid, sikre etterlevelse av verneforskrifter og avstandskrav. I tillegg til god informasjon og veiledning om regelverk og sikker ferdsel i områder med isbjørn. Tiltak i forskning inkluderer langsiktig overvåking av endringer i økosystemet og hvordan endringen påvirker isbjørnen. Miljødirektoratet har det overordnede ansvaret for strategien. Sysselmesteren på Svalbard og Norsk Polarinstitutt bidrar i oppfølgingen. Strategien erstatter tidligere handlingsplan, M16 - 2013.

This strategy aims to ensure knowledge-based and targeted management of polar bears that fulfills international obligations and preserves the population in the Norwegian Arctic. The main challenges for polar bears are climate change and the loss of sea ice, high levels of environmental pollutants, and increasing human activity. Management measures include ensuring compliance with protection regulations and ensuring consideration of polar bear interests in hearings, legislative work, and administrative processes. They also include following up on distance requirements, field safety regulations, and the approval of guides. Research initiatives include long-term monitoring of changes in the ecosystem and how the changes affect the polar bear. The Norwegian Environment Agency has the overall responsibility for the strategy. The Governor of Svalbard and the Norwegian Polar Institute contribute to its implementation. The strategy replaces the previous action plan.

Utførende institusjon (institusjonen er ansvarlig for innholdet i rapporten):

Miljødirektoratet

År: 2026

Sidetall: 11

Utgiver: Miljødirektoratet

Emneord: Isbjørn, forvaltning, forskning, Svalbard

Subject words: Polar bear, management, research, Svalbard

Innhold

Forord	4
Bakgrunn	4
Mål	7
Tiltak og prioriterte oppgaver i forvaltning	8
Tiltak og prioriterte oppgaver i overvåking og forskning	10
Evaluering og revidering	11

Forord

Dette er en strategi som beskriver mål for forvaltning og forskning, identifiserer utfordringer og kunnskapsmangler, og angir prioriterte oppgaver. Den inneholder også en oversikt over ansvarsfordeling og samarbeid i gjennomføringen av arbeidet. Miljødirektoratet har det overordnede ansvaret for strategien. Sysselmasteren på Svalbard og Norsk Polarinstitutt har bidratt til utviklingen av dokumentet. Strategien erstatter den tidligere handlingsplanen for isbjørn.

Bakgrunn

Klimaendringene fører til omfattende forringelse av isbjørnens leveområder gjennom tap av sjøis, og det er forventet at bestanden vil gå ned. Tidligere beregninger antyder en nedgang på over 30 % i løpet av de kommende tre isbjørngenerasjonene. Den norske bestanden er klassifisert som sårbar (VU)¹. Norsk naturforvaltning har begrensede virkemidler for å stanse de pågående klimaendringene. Strategien legger derfor vekt på kunnskapsutvikling og tiltak som reduserer negative lokale påvirkningsfaktorer.

Isbjørnen er en toppredator i det arktiske økosystemet og er godt egnet for å beskrive tilstanden i det høyarktiske økosystemet. Arten lever på hav- og sjøis, og klimaendringene utgjør en stor trussel gjennom blant annet tap av leveområder. I tillegg til tap av leveområder kommer globale påvirkningsfaktorer som langtransportert forurensning, samt lokale påvirkninger som ferdsel, fiskeri og forsøpling, som forsterker de negative effektene av klimaendringene.

Et godt kunnskapsgrunnlag er avgjørende for forvaltningen av isbjørn i norsk Arktis. Internasjonalt samarbeid er også nødvendig, ettersom bestanden deles med Russland, og grenser til bestanden øst på Grønland.

¹ Eldegard K, Syvertsen PO, Bjørge A, Kovacs K, Støen O-G og van der Kooij J (24.11.2021). Pattedyr: Vurdering av isbjørn *Ursus maritimus* for Svalbard. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://lister.artsdatabanken.no/rodlisteforarter/2021/15406>. Nedlastet 19.12.2025

Kunnskapsgrunnlag

Vi har god kunnskap om isbjørnens basisøkologi på Svalbard og hvordan individer og bestanden har respondert eller utviklet seg i en periode med store miljøendringer. Samtidig finnes det fortsatt kunnskapshull.

Miljøet endrer seg raskt, og overvåking er nødvendig for å følge hvordan bestanden påvirkes i årene fremover. Dagens kunnskap gir ikke sikre svar på hvordan isbjørnen tilpasser seg et endret miljø. Arten har klart seg overraskende godt på Svalbard, men ytterligere tap av sjøis kan føre til at en terskel overskrides, med raske effekter på overlevelse og reproduksjon. Hvor denne terskelen ligger, vet vi ikke. Langtidsovervåking er derfor avgjørende for å følge bestandens utvikling og for tidlig varsling om endringer. Dette bør støttes av basiskunnskap om bla. biologi, miljøgifter og helse.

Klimaendringer og mindre havis

Perioden hvor isbjørn på Svalbard har tilgang til sjøis, har de siste tiårene blitt redusert med over én måned per tiår. Prognoser for oppvarming i Arktis viser at tapet av is vil fortsette i stor skala. Sommerisen rundt Svalbard har de senere årene ofte forsvunnet helt ved de fleste øyene, og avstanden til iskanten har vært opptil 200–300 km. Dette gjør det vanskeligere for isbjørner å bevege seg på isen for å jakte, og for å nå tradisjonelt viktige hiområder på Svalbard fra iskanten. Ytterligere tap av sjøis vil trolig ha en negativ effekt på bestanden.

Miljøgifter

Isbjørn har høye konsentrasjoner av fettløselige miljøgifter i fettvev og blod, et resultat av at arten står øverst i næringskjeden. Svalbard tilføres miljøgifter via både luft- og havstrømmer, noe som gir isbjørn i europeisk Arktis særlig høye nivåer av langtransporterte stoffer. Miljøgiftene påvirker hormonnivåer og immunsystem hos isbjørn. Kombinasjonen av høye miljøgiftnivåer og redusert mattilgang i et varmere klima kan gi arten store utfordringer i fremtiden. Stockholmkonvensjonen forplikter Norge til å bidra med data som kan føre til endringer i regelverk og bruk av miljøgifter.

Menneskelig aktivitet

Økende menneskelig aktivitet i Arktis kan ha negative konsekvenser for isbjørn. Farlige situasjoner i møter mellom isbjørn og mennesker oppstår jevnlig på Svalbard. Mer skipstrafikk øker miljørisikoen i området, inkludert fare for akutte oljesøl. Ferdsel på Svalbard økt betydelig, særlig gjennom reiselivsnæringen. Etter

at de nye reguleringene for organisert ferdsel på Svalbard ble vedtatt, og det ble innført avstandsgrense for ferdsel i nærheten av isbjørn, ser man endring i ferdselen der flere oppsøker isbjørn på is som ligger mer enn 12 nautiske mil fra land.

Internasjonal uro

Kunnskapsinnhenting og forvaltning må skje innenfor politisk vedtatte rammer. Internasjonal uro og geopolitisk spenning kan skape utfordringer i samarbeidet mellom land. Dette kan blant annet føre til redusert informasjonsutveksling, begrensede påvirkningsmuligheter og redusert samarbeid om felles bestander.

Forvaltning

Arbeidet med å bevare isbjørnen skjer innenfor de politiske rammene som fastsettes internasjonalt, og i samsvar med nasjonale prioriteringer, ansvarsfordeling og tilgjengelige ressurser.

Internasjonale avtaler og nasjonalt regelverk

Isbjørnavtalen ble inngått i 1973 mellom Canada, Grønland, Norge, USA og Russland. Formålet med avtalen er å beskytte isbjørnens leveområder og livsmiljø. Isbjørnen ble fredet på Svalbard samme år. Partslandene har vedtatt rammene for en treårig arbeidsplan (2026-2028) som bygger på tidligere sirkumpolar handlingsplan (2015–2025). Partsmøter (Meeting of the Parties, MoP) avholdes annethvert år, og det gjennomføres regelmessige møter mellom partsmøtene (Heads of Delegation meetings).

Lov om miljøvern på Svalbard (Svalbardmiljøloven, 2002) har som formål å opprettholde et tilnærmet uberørt miljø på Svalbard, med hensyn til sammenhengende villmark, landskap, flora, fauna og kulturminner. Gjennom lovverket er det opprettet store verneområder som dekker 68 % av landarealet og 87 % av territorialfarvannet. Svalbardmiljøloven inneholder et generelt forbud mot å unødig forstyrre, lokke til seg eller forfølge isbjørn. Det er innført krav om å holde minst 300 meter avstand til isbjørn. I perioden 1. mars til 30. juni må man holde minst 500 meter avstand.

Organisering av arbeidet og rollefordeling mellom etatene

Instruksen "Miljøforvaltninga på Svalbard - Instruks for arbeidsdelinga mellom Klima- og miljødepartementet sine ytre etatar, Sysselmeisteren og Longyearbyen lokalstyre. Delegering av myndighet etter svalbardmiljølova med forskrifter"

(2020)² beskriver hvordan myndighet etter svalbardmiljøloven og tilhørende forskrifter er fordelt mellom Klima- og miljødepartementet, dets ytre etater, Sysselmesteren og Longyearbyen lokalstyre.

Klima- og miljødepartementet har det overordna ansvaret for miljøforvaltninga på Svalbard med Miljødirektoratet, Norsk Polarinstitut og Riksantikvaren som ytre etater og Sysselmesteren på Svalbard som regionalt apparat. Sysselmesteren på Svalbard har ansvaret for det daglige forvaltnings- og tilsynsarbeidet innen hele miljøsektoren, inkludert områdevern, artsforvaltning og ferdsel og arealplanlegging. Miljødirektoratet har det overordnede ansvaret for artsforvaltning på Svalbard, som reguleres av svalbardmiljøloven. Dette omfatter blant annet vilt- og innlandsfiskeforvaltning, forskriftsarbeid og behandling av klager på vedtak fattet av Sysselmesteren. Miljødirektoratet har også et særskilt ansvar for å sikre gode rutiner for samarbeid mellom direktoratene og med Sysselmesteren. I den forbindelse gjennomfører Miljødirektoratet minst ett årlig møte i «Isbjørnrådet». Norsk Polarinstitut er den primære kunnskapsleverandøren for miljøforvaltningen på Svalbard.

Nasjonalt isbjørnråd

Isbjørnrådet ble etablert i 2016 i tråd med daværende handlingsplan for isbjørn. Rådet består av representanter fra Norsk Polarinstitut, Sysselmesteren og Miljødirektoratet. Det er et uformelt organ uten mandat, styringsrett eller egne ressurser. Rådets hovedfunksjon er informasjonsutveksling og drøfting av relevante problemstillinger i nasjonal kunnskapsutvikling og forvaltning, samt internasjonalt samarbeid.

Mål

Internasjonale forpliktelser og nasjonale oppgaver i forvaltningen av isbjørn skal ivaretas.

Isbjørnbestanden i den norske delen av Arktis skal bevares gjennom målrettet og kunnskapsbasert forvaltning. På Svalbard skal bestanden av isbjørn få utvikle seg tilnærmet upåvirket av lokal aktivitet.

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/instruks-arbeidsdelinga-mellom-klima-og-miljodepartementet-sine-ytre-etatar-syssemmannen-og-longyearbyen-lokalstyre.-delegering-av-myndigheit-etter-svalbardmiljolo-va-med-forskrifter/id2901804/>

Tiltak og prioriterte oppgaver i forvaltning

Oppfølging av regelverk i og utenfor verneområder

Enkelte områder på Svalbard har ferdselsforbud for å sikre særlig viktige funksjonsområder for isbjørn. Verneforskriftene fastsetter rammene for hva som er tillatt, hvilke dispensasjoner som kan gis. Sysselmesteren forvalter verneområdene og utøver myndighet i henhold til forskriftene.

Fra 2025 ble regelverket som gjelder for hele Svalbard, om å ikke forstyrre isbjørn, utvidet med et avstandskrav. I tillegg innføres i 2026 ny forskrift om sikkerhet i felt. Oppfølging av oppgaver knyttet til avstandskrav, feltsikkerhet og godkjenning av guider er blant de viktigste forvaltningstiltakene.

Det er også avgjørende å ivareta isbjørninteresser i høringer, lovarbeid og fortløpende forvaltningssaker. Dette innebærer å sikre at hensyn til artens leveområder og økologiske funksjoner blir vurdert og integrert i beslutningsprosesser. Samlet gir regelverket viktige bidrag til god ivaretagelse av isbjørn.

Tiltak

- Sikre etterlevelse av verneforskrifter med hensyn til isbjørninteresser.
- Sikre etterlevelse av avstandskrav, gjennomføre kontroll og oppfølging av forskrift om feltsikkerhet og godkjenning av guider.
- Sikre gode rutiner for vurdering av konsekvenser for isbjørn i løpende forvaltning.
- Integrere hensyn til isbjørn i høringer, lovarbeid og lignende.

Informasjonsarbeid

Det økende omfanget av turisme på Svalbard, kombinert med et omfattende regelverk, gjør det viktig å gi veiledning og informasjon for å øke kunnskap og bevissthet om forholdet mellom isbjørn og mennesker. Dette er nødvendig både for å ivareta menneskers sikkerhet og for å redusere forstyrrelser for isbjørn. Tidlig informasjon og opplæring gjennom ulike kanaler og arenaer er viktig for å forebygge uønskede hendelser. Informasjon knyttet til forskrift om feltsikkerhet og krav til godkjenning av guider er blant de sentrale oppfølgingstiltakene.

Tiltak

- Gjennomføre tidlig og målrettet informasjon og veiledning om regelverk og sikker ferdsel i områder med isbjørn.
- Sikre god informasjon og opplæring om isbjørn, som en del av ordningen for Svalbardguide, i samsvar med feltsikkerhetsforskriften.

Samla belastning

Når tiltak og aktiviteter planlegges i viktige funksjonsområder for isbjørn, må den samlede effekten av påvirkninger i området vurderes. Det er behov for mer kunnskap om hvordan belastningen fordeler seg geografisk og over tid, for eksempel oversikt over utviklingen i ferdsel fordelt på tid, sted og type aktivitet. Dette er også viktig for det videre arbeidet med å redusere antall konflikthendelser mellom mennesker og isbjørn. Digitale løsninger som samler og visualiserer eksisterende innrapporterte data, slik at resultatet blir et nyttig verktøy for forvaltningen, er ønskelig.

Tiltak

- Vurdere samlet påvirkning på isbjørn ved planlegging av tiltak og aktiviteter i viktige funksjonsområder.
- Se på muligheten for å utvikle digitale løsninger for innsamling og visualisering av ferdselsdata.

Særskilte hensyn i viktige økologiske funksjonsområder

Forvaltningen trenger oversikt over viktige økologiske funksjonsområder for isbjørn som grunnlag for å vurdere forvaltningstiltak, for eksempel dispensasjoner til ulike formål. Kombinert med ferdselsdata gir dette et viktig beslutningsgrunnlag der det må tas særskilte hensyn til isbjørn.

En modellert oversikt over utviklingen av sjøis og breer som kalver i sjø kan bidra til å identifisere habitater med viktig økologisk betydning. Habitatmodeller for hiområder, sammen med observasjonsdata, er sentrale for å kartlegge viktige yngleområder. I tillegg kan data fra binner med halsbånd brukes til å analysere adferd gjennom døgn med varierende ferdselsaktivitet, og til å vurdere eventuell påvirkning fra ferdsel.

Den nye havvernloven kan bidra til å bevare isbjørnens leveområder i havområdene rundt Svalbard. Viktige funksjonsområder for isbjørn i Norges økonomiske sone og på kontinentalsokkelen kan vernes med hjemmel i loven.

Tiltak

- Sikre at det er god oversikt over viktige økologiske funksjonsområder for isbjørn.
- Vurder å modellere utvikling av sjøis og breer som kalver i sjø for å identifisere kritiske habitater.

Tiltak og prioriterte oppgaver i overvåking og forskning

Grunnlaget for kunnskapsinnhenting om isbjørn bygger på feltarbeid med innsamling av merke-gjenfangstdata, vevsprøver og bruk av halsbånd for sporing via radiotelemetri hos binner. Forvaltningens behov for overvåking av demografiske parametere, samt spesifikk kunnskap om blant annet sårbarhet for ferdsel og status på helse og sykdom, forutsetter langsiktig arbeid.

Kontinuerlig overvåking er viktig for å holde Miljøovervåkingssystemet for Svalbard og Jan Mayen (MOSJ) oppdatert og for å dokumentere endringer i økosystemet. Det er derfor viktig å sikre tilstrekkelige ressurser til langsiktig forskning og overvåking av isbjørnbestanden i Barentshavområdet. Dette er også nødvendig for at Norge skal kunne inngå og opprettholde samarbeid nasjonalt og internasjonalt, og på tvers av fagfelt, for å skaffe viktig økologisk kunnskap om både isbjørn og dens rolle i økosystemet på land og til havs.

Videre er samarbeid og utveksling av data, særlig for tilstøtende bestander i vestlige Russland og Øst-Grønland, av stor betydning.

Tiltak

- Fortsette innsamling av merke-gjenfangstdata, vevsprøver og bruke radiotelemetri på binner for å sikre kontinuitet i overvåkingen.
- Innhente data om isbjørnens sårbarhet for ferdsel, samt status for helse og sykdom.
- Bruke innsamlede data til å dokumentere endringer i økosystemet, sikre gode rutiner for overlevering av forskningsdata til forvaltningen, som oppdatering av Miljøovervåkingssystemet for Svalbard og Jan Mayen (MOSJ).

- Delta i og videreutvikle samarbeid med nasjonale og internasjonale aktører for å dele data og kunnskap.

Evaluering og revidering

Strategien skal evalueres og justeres ved behov.

Tlf.: 73 58 05 00
post@miljodir.no
www.miljodirektoratet.no
Postboks 5672 Sluppen,
7485 Trondheim

Besøksadresse Trondheim:
Brattørkaia 15, 7010 Trondheim

Besøksadresse Oslo:
Grensesvingen 7, 0661 Oslo

Miljødirektoratet er et statlig forvaltningsorgan
underlagt Klima- og miljødepartementet.

Vi jobber for et rent og rikt miljø. Hoved-
oppgavene våre er å redusere klimagass-
utslipp, forvalte norsk natur og hindre
forurensning.